

Original Research Article

A Study of Risk Behaviors in Substance Use among Vocational Certificate Students in an Educational Institution in the Peri-Urban Area

การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดปริมณฑล

Napat Thanasap^{1*}, & Jomdet Trimek²

ณภัทร ฐานาทรัพย์^{1*}, & จอมเดช ตรีเมฆ²

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Napat Thanasap *

ณภัทร ฐานาทรัพย์

College of Leadership and Social
Innovation, Rangsit University, Thailand.
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัย
รังสิต

Email: Mookthanasap@gmail.com

2. Jomdet Trimek

จอมเดช ตรีเมฆ

College of Leadership and Social
Innovation, Rangsit University, Thailand.
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัย
รังสิต

Email: jomdet.t@rsu.ac.th

คำสำคัญ:

พฤติกรรมเสี่ยง, สารเสพติด, นักเรียนระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ

Keywords:

Risky Behavior, Addictive Substances,
Vocational Education Students

Article history:

Received: 10/06/2025

Revised: 14/07/2025

Accepted: 20/08/2025

Available online: 24/08/2025

How to Cite:

Thanasap, N. & Trimek, J. (2025).
A Study of Risk Behaviors in Substance
Use among Vocational Certificate
Students in an Educational Institution in
the Peri-Urban Area. *Journal Dhamma
for Life*, 31(3), 383-400.

ABSTRACT

This research aimed to investigate the causes of risk behaviors related to substance use among vocational certificate (Por Wor Chor) students in an educational institution located in a peri-urban area. Another objective was to synthesize relevant theoretical concepts and formulate comprehensive strategies for prevention and intervention. This study adopted a qualitative research design, utilizing in-depth interviews as the primary method for data collection. The key informants included 11 third-year students in the academic year 2025 and 4 educational personnel totaling 15 participants. Empirical data were obtained via in-depth interviews and subsequently analyzed using content analysis. The research findings revealed the following guidelines for preventing and addressing substance use risk behaviors among vocational students: 1) educational institutions should establish an anti-drug policy; 2) provide ongoing education on the dangers and legal aspects of drug use to students personnel parents and the community; 3) organize awareness-raising activities on designated awareness days complemented by the integration of substance use education into the curriculum; 4) develop a student support system that includes risk group identification regular urine drug testing at least once a year and home visits; 5) encourage teachers and parents to closely observe and support students' behavior; 6) collaborate with law enforcement experts and community leaders to prevent student involvement in harmful social behaviors; and 7) maintain a clean safe and orderly school environment conducive to learning. The study highlights that a comprehensive and collaborative approach involving schools, families, and communities is essential for effectively preventing and mitigating substance use among vocational students.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสถานศึกษาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดปริมณฑล รวมถึงการสังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนะแนวทางป้องกันและแก้ไข เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นักเรียนชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 11 ราย และบุคลากรของสถานศึกษา 4 ราย รวม 15 ราย ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าแนวทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับ ปวช. ดังนี้ (1) สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายด้านยาเสพติดอย่างชัดเจน (2) ให้ความรู้เรื่องโทษและพิษของยาเสพติด ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แก่นักเรียน บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างต่อเนื่อง (3) จัดกิจกรรมรณรงค์ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ และนิทรรศการในวันสำคัญ พร้อมสอดแทรกความรู้ในบทเรียน (4) จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การจำแนกกลุ่มเสี่ยง ตรวจสอบสภาวะอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และเยี่ยมบ้าน (5) ครูและผู้ปกครองควรใกล้ชิดสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน (6) ร่วมมือกับตำรวจ วิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชนในการป้องกันการมั่วสุม อบายมุข และ (7) สถานศึกษาควรจัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการเรียนรู้ จากผลการวิจัย พบแนวทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับ ปวช. ได้แก่ การกำหนดนโยบายด้านยาเสพติดในสถานศึกษาอย่างชัดเจน ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดแก่ทุกภาคส่วน จัดกิจกรรมรณรงค์และสอดแทรกเนื้อหาในบทเรียน จัดระบบดูแลนักเรียนโดยจำแนกกลุ่มเสี่ยง ตรวจสอบสภาวะ และออกเยี่ยมบ้าน ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และหน่วยงานภายนอก เช่น ตำรวจหรือผู้นำชุมชน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัย สะอาด และเหมาะสมต่อการเรียนรู้

บทนำ

ปัญหายาเสพติดนับเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญทางสังคมที่มีความรุนแรงและซับซ้อนในระดับโลก แม้ว่าหลายประเทศจะได้ดำเนินมาตรการและนโยบายต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง แต่สถานการณ์การใช้ยาเสพติดยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเปราะบาง และมีความเสี่ยงสูงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จากรายงาน World Drug Report 2022 โดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2563 มีประชากรทั่วโลกในช่วงอายุ 15–64 ปี ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดมากกว่า 284 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 26 เมื่อเทียบกับช่วงสิบปีก่อน ทั้งยังพบว่าแนวโน้มการใช้ยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) จะส่งผลให้การลักลอบขนส่งยาเสพติดถูกจำกัดจากมาตรการควบคุมพื้นที่และชายแดน แต่กลุ่มเครือข่ายค้ายาเสพติดกลับสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการ เช่น การลำเลียงผ่านเส้นทางธรรมชาติ ระบบขนส่งพัสดุ และการซื้อขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นตลาดหลักของยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีน จากรายงานของ UNODC (2022) เรื่อง Synthetic Drugs in East and Southeast Asia พบว่า พื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างมีแนวโน้มการจับกุมยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2564 มีการจับกุมสูงถึง 171.5 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 89 ของการจับกุมยาเสพติดทั้งหมดในภูมิภาค ซึ่งสะท้อนถึงระดับความรุนแรงของสถานการณ์ดังกล่าว ในบริบทของประเทศไทย พบว่าพื้นที่ชายแดน เช่น จังหวัดเชียงราย พะเยา เลย หนองคาย และมุกดาหาร เป็นจุดเสี่ยงที่กลุ่มค้ายาใช้เป็นเส้นทางลำเลียงเข้าสู่ประเทศ ขณะเดียวกัน สื่อสังคมออนไลน์ยังกลายเป็นช่องทางหลักในการจำหน่ายยาเสพติดในลักษณะค้าปลีก ซึ่งส่งผลให้เยาวชนสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายยิ่งขึ้น รายงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2565) ระบุว่ามีการจับกุมคดียาเสพติดจำนวน 337,186 คดี โดยยาบ้าเป็นสารเสพติดที่มีการใช้แพร่หลายมากที่สุด ข้อมูลจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังชี้ให้เห็นว่า เยาวชนกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดสูงถึงร้อยละ 40.07 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหานี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกลุ่มเยาวชนในระดับที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและจริงจัง

ในสถานการณ์ปัจจุบัน เยาวชนอายุระหว่าง 14–18 ปี มีแนวโน้มกระทำความผิดเพิ่มขึ้น โดยมีปัจจัยจากการเปิดรับสื่อในหลากหลายรูปแบบ ทั้งโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ สภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเข้าสู่ “สังคมเดี่ยว” และความห่างเหินในครอบครัว ทำให้เยาวชนจำนวนหนึ่งขาดที่พึ่งพาทางจิตใจและขาดแนวทางในการแยกแยะสิ่งที่เหมาะสมกับสิ่งที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเผชิญกับความท้าทายด้านโครงสร้างประชากรจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบภายในปี พ.ศ. 2588 ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงวัยเพิ่มสูงขึ้นเกินกว่าร้อยละ 50 อันจะเป็นภาระต่อวัยแรงงานในอนาคต ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี วิสัยทัศน์อาเซียน 2568 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ในระดับสถานศึกษา วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการพัฒนาและขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว มีแหล่งชุมชน นิคมอุตสาหกรรม ตลาด และสถานศึกษาหลายแห่งใกล้เคียง ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานและขยายตัวของที่อยู่อาศัย แต่ในขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเดินทางและการขนส่งก็อาจเอื้อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและการลักลอบพักยาเสพติด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มนักเรียน นักศึกษา โดยเฉพาะในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่อยู่ในวัยรุ่นตอนต้นถึงกลาง ซึ่งมีแนวโน้มเปิดรับอิทธิพลภายนอกได้ง่าย

แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในภาพรวมจำนวนมาก ทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค แต่ยังพบช่องว่างสำคัญขององค์ความรู้ ดังนี้

1. ขาดงานวิจัยที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ พฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดของนักเรียนระดับ ปวช. โดยเฉพาะในสถาบันการอาชีวศึกษาในเขตเมือง
2. ยังไม่มีการ วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การใช้สื่อดิจิทัล ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความกดดันด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชน
3. ขาดการพัฒนา แนวทางการป้องกันปัญหา ยาเสพติดที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน
4. ยังไม่มีการบูรณาการข้อมูลจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างแนวทางการป้องกันและส่งเสริมคุณธรรมในกลุ่มเยาวชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้ยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของวิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่นำไปสู่การจัดทำแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน โดยรอบ ทั้งในเชิงนโยบาย การบริหารจัดการ และกิจกรรมเชิงป้องกันในระดับปฏิบัติการ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior Theory)

การศึกษาพฤติกรรมเบี่ยงเบนในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้สารเสพติดหรือการมีพฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคม ได้รับความสนใจจากนักสังคมวิทยาอย่างต่อเนื่อง หนึ่งในทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวคือ ทฤษฎีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior Theory) ซึ่งมีจุดเน้นสำคัญว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ได้เกิดขึ้นลำพังจากตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นผลจากกระบวนการทางสังคม โดยเฉพาะจากการตีตรา การปฏิสัมพันธ์ และอิทธิพลของกลุ่ม Howard Becker (1963) ได้นำเสนอแนวคิด “Labeling Theory” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยอธิบายว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมผ่านกระบวนการตีตรา (labeling) เมื่อบุคคลถูกสังคมตีตราว่าเป็น “ผู้เบี่ยงเบน” เขาหรือเธอก็มีแนวโน้มที่จะดำเนินชีวิตตามภาพลักษณ์นั้น ตัวอย่างเช่น เยาวชนที่ถูกจับได้ว่าใช้ยาเสพติด อาจถูกตีตราโดยครอบครัว โรงเรียน หรือชุมชน ทำให้สูญเสียโอกาสในชีวิต และหันกลับไปหากกลุ่มเพื่อนที่ยอมรับพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งเป็นการตอกย้ำพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้ฝังแน่นยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน Edwin Lemert (1951) ได้แยกความหมายของพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกเป็นสองประเภท คือ

1. Primary Deviance (พฤติกรรมเบี่ยงเบนปฐมภูมิ) ซึ่งหมายถึงการกระทำที่เบี่ยงเบนเล็กน้อย ไม่ถูกตีตรา และผู้กระทำยังไม่เห็นตนเองเป็นผู้เบี่ยงเบน
2. Secondary Deviance (พฤติกรรมเบี่ยงเบนทุติยภูมิ) ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลถูกตีตราแล้วนำการตีตรานั้นมาสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ส่งผลให้เข้าสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างถาวร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายชิ้นพบว่า ปัจจัยทางสังคมมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Williams & McShane (2018) ระบุว่ากลุ่มที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การใช้สารเสพติด การลักทรัพย์ หรือการใช้ความรุนแรง มีผลกระทบอย่างมากต่อการรับพฤติกรรมนั้น ๆ ของเยาวชน นอกจากนี้ ความรู้สึกถูกกีดกันหรือไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมหลัก (mainstream society) ยังทำให้เยาวชนหันไปหาชุมชนทางเลือก (alternative communities) ซึ่งอาจส่งเสริมพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้คงอยู่และแพร่กระจายต่อไป เช่นเดียวกับข้อค้นพบของ Agnew (1992) ผ่านทฤษฎีความเครียดเชิงสังคม (General Strain Theory) ที่กล่าวว่า ความเครียดจากการถูกปฏิเสธหรือขาดโอกาสในสังคมสามารถกระตุ้นให้บุคคลเลือกพฤติกรรมที่ขัดต่อบรรทัดฐานเพื่อเป็นทางออก

จากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายในบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นผลพวงของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ในสังคม โดยเฉพาะการตีตรา การขาดโอกาส และการยอมรับในกลุ่มเพื่อนหรือชุมชนที่ไม่ยึดถือบรรทัดฐานทางสังคมหลัก

ทฤษฎีแรงจูงใจและแรงกดดันทางสังคม (Social Learning Theory)

อีกหนึ่งแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชนได้อย่างชัดเจน คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura (1977) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์จำนวนมากเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านการสังเกต (observational learning) และการเลียนแบบ (imitation) โดยเฉพาะจากบุคคลต้นแบบ (models) ที่อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น เพื่อน ครอบครัว หรือบุคคลที่มีอิทธิพลในกลุ่มสังคม Bandura อธิบายว่า มนุษย์ไม่ได้เรียนรู้พฤติกรรมเพียงจากการลองผิดลองถูก แต่ยังสามารถเรียนรู้จากการเห็นผู้อื่นกระทำและสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น หากผลลัพธ์นั้นเป็นไปในทางบวก เช่น การได้รับการยอมรับหรือความสนใจจากกลุ่มเพื่อน บุคคลก็มีแนวโน้มจะเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ในบริบทของการใช้สารเสพติด หากเยาวชนอยู่ในกลุ่มที่มีสมาชิกใช้สารเสพติดเป็นปกติ และพบว่าไม่มีผลกระทบในทางลบ หรือกลับได้รับความนิยม ได้รับการยอมรับ เยาวชนเหล่านั้นก็อาจได้รับแรงจูงใจให้เลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงที่บุคคลต้องการการยอมรับทางสังคม และยังไม่มีความสามารถเต็มที่ในการประเมินผลกระทบระยะยาวของการกระทำ Akers (1998) ได้นำทฤษฎีของ Bandura มาขยายต่อในรูปแบบของ Social Learning Theory of Deviance โดยเน้นว่า การเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การใช้ยาเสพติด เกิดขึ้นผ่าน 4 กระบวนการหลัก ได้แก่

- 1) Differential Association (การคบค้าสมาคมกับผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน)
- 2) Definitions (ทัศนคติที่สนับสนุนพฤติกรรมเบี่ยงเบน)
- 3) Differential Reinforcement (การเสริมแรงทางบวกหรือลบจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน)
- 4) Imitation (การเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น)

จากการศึกษาโดย Chapple, Hope, & Whiteford (2005) พบว่า เยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้สารเสพติด มีแนวโน้มสูงกว่าที่จะทดลองใช้สารเสพติดตาม แม้ว่าจะไม่ได้มีเจตนาเบื้องต้นที่ต้องการใช้ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura และ Akers ที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการส่งเสริมพฤติกรรมเบี่ยงเบน

ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงสามารถนำมาใช้อธิบายการเกิดพฤติกรรมใช้สารเสพติดในเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของบริบททางสังคม แรงจูงใจจากกลุ่มเพื่อน และการได้รับแบบอย่างที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากไม่มีการสอดส่องหรือการให้ข้อมูลที่ถูกต้องจากครอบครัวและสังคม อาจส่งผลให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นฝังแน่นและขยายตัวต่อไปในกลุ่มเยาวชน

ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพของ Pender (Health Promotion Model)

ทฤษฎีหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพของนักเรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้สารเสพติดได้อย่างครอบคลุม คือ ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพของ Pender (Health Promotion Model – HPM) ซึ่งพัฒนาโดย Nola J. Pender นักวิชาการด้านการพยาบาลและสุขภาพ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพเชิงรุก มากกว่าการป้องกันโรคเพียงอย่างเดียว Pender (1996) เสนอว่า พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลได้รับอิทธิพลจากทั้ง ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกหรือหลีกเลี่ยงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพในระยะยาว เช่น การใช้สารเสพติด

1. ปัจจัยภายใน (Personal Factors) ได้แก่ ความรู้ ทักษะคิด การรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์และอุปสรรคของพฤติกรรมสุขภาพ เช่น ถ้านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารเสพติด และมีทัศนคติในแง่ลบต่อการใช้สารเสพติด ก็มีแนวโน้มจะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงได้

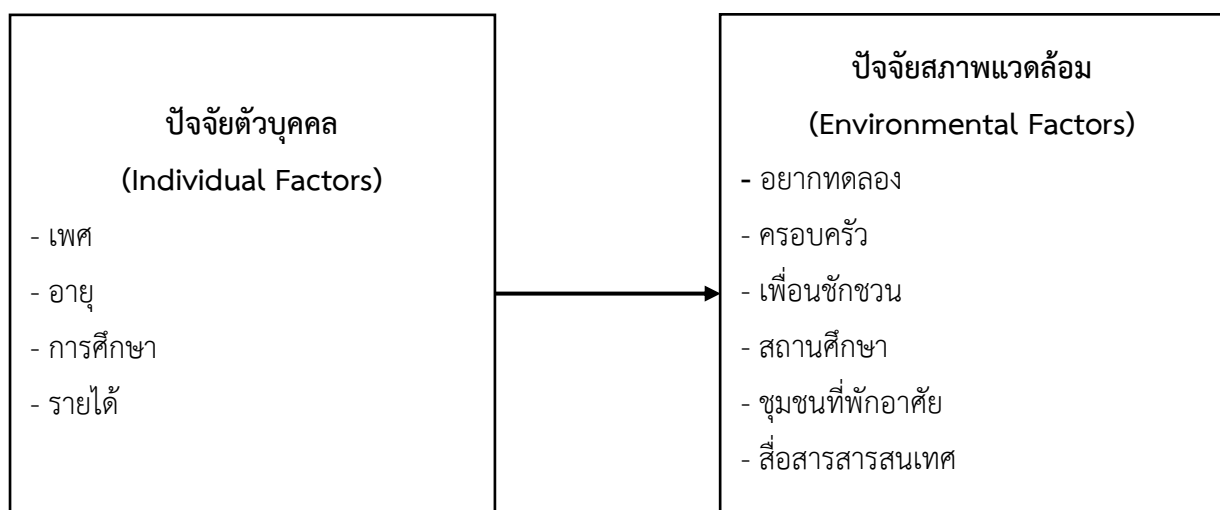
2. ปัจจัยภายนอก (Interpersonal and Environmental Influences) เช่น อิทธิพลจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน สื่อสังคม หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว หากนักเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการใช้สารเสพติดเป็นเรื่องปกติ หรือมีเพื่อนสนิทที่ใช้สารเสพติด ก็อาจเกิดแรงกดดันทางสังคม (peer pressure) ให้ทำตาม แม้จะมีความรู้ที่พฤติกรรมนั้นไม่เหมาะสมก็ตาม

นอกจากนี้ โมเดลของ Pender ยังเน้นถึง “ความสามารถในการควบคุมตนเอง” (self-efficacy) และ “ความตั้งใจในการกระทำ” (behavioral intention) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ กล่าวคือ ถ้าบุคคลเชื่อว่าตนเองสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงได้ และมีเป้าหมายชัดเจนในการดูแลสุขภาพ ก็จะมีโอกาสลดความเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดได้อย่างมีนัยสำคัญ จากงานวิจัยของ Srof & Velsor-Friedrich (2006) ซึ่งใช้ HPM ในการศึกษาพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มวัยรุ่น พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความรู้ และ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน มีผลต่อการเลือกพฤติกรรมทั้งเชิงบวกและลบของวัยรุ่นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด นอกจากนี้ งานวิจัยของ Pender et al. (2011) ยังชี้ว่า การออกแบบโปรแกรมการ

ส่งเสริมสุขภาพสำหรับวัยรุ่น ควรพิจารณาทั้งด้านความเชื่อส่วนบุคคล การรับรู้ตนเอง และสภาพแวดล้อมทางสังคมควบคู่กัน จึงจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป Health Promotion Model ของ Pender เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และเข้าใจพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักเรียนได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งในแง่ของปัจจัยที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก และปัจจัยที่นำไปสู่ความเสี่ยง ซึ่งสามารถนำไปใช้วางแผนการป้องกันเชิงระบบในระดับโรงเรียนหรือชุมชนได้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดปริมณฑล
2. เพื่อสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดปริมณฑล
3. เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดปริมณฑล

สมมติฐานการวิจัย

พฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายในครอบครัว ปัจจัยทางสังคม การดูแลภายในสถานศึกษา และสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยแนวทางในการป้องกันและแก้ไขที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผ่านการให้ความรู้ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด

ระเบียบวิธีในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

ประเภทของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรม เสี่ยงสะท้อนประสบการณ์ และบริบททางสังคมของผู้ให้ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่ 1–3 และบุคลากรในวิทยาลัยที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. กลุ่มนักเรียน จำนวน 9 คน อายุระหว่าง 15–18 ปี จาก 9 แผนกวิชา ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด โดยพิจารณาจากข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา อิงจากข้อมูลด้านผลการเรียน การเข้าเรียน ความประพฤติ การเข้าร่วมกิจกรรม และข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. กลุ่มบุคลากร จำนวน 4 คน ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่งานปกครอง หัวหน้างานกิจกรรม และหัวหน้าสถานศึกษา

เทคนิคการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยเน้นการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ ยังมีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลบางรายเพิ่มเติมจากการแนะนำของเพื่อนในกลุ่ม (Snowball Technique)

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- 2) การสังเกต (Observation)
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กระบวนการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าสู่พื้นที่วิจัย โดยเริ่มต้นจากการสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน พูดคุยเบื้องต้นเพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรม ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในลำดับถัดไปตามแนวคำถามที่ออกแบบไว้, มีการสังเกตพฤติกรรม ข้อสังเกตในระหว่างการสัมภาษณ์ และบริบทแวดล้อมอื่น ๆ และ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาหัวข้อ แก่นสาระ และรูปแบบเชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูล แยกประเภท ประมวลผล และสังเคราะห์ สาระสำคัญอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

สาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
กรณีศึกษา: วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

พบว่าสาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สามารถจำแนกออกเป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. **ปัจจัยส่วนบุคคล** ความอยากรู้อยากลองเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เยาวชนตัดสินใจทดลองใช้สารเสพติด ประกอบกับแรงกดดันทางสังคมโดยเฉพาะจากกลุ่มเพื่อนที่ต้องการการยอมรับ นอกจากนี้ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของสารเสพติด รวมถึงประสบการณ์แห่งความล้มเหลวในชีวิต ก็มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่าสารเสพติดที่นักเรียนรู้จักหรือเคยพบเห็น ได้แก่ บุหรี่ (ทั้งธรรมดากับไฟฟ้า) สุรา กัญชา ใบกระท่อม ยาบ้า ยาไอซ์ ยาไอซ์ และเค ทั้งนี้ นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดจากวิชาสุขศึกษา การอบรมโดยหน่วยงานภายนอก รวมถึงจากครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง

2. **ปัจจัยด้านครอบครัว** ปัญหาความไม่เข้าใจกันภายในครอบครัว การขาดความอบอุ่น การถูกทอดทิ้ง และภาวะความตึงเครียดในครัวเรือน ล้วนส่งผลต่อสภาพจิตใจของนักเรียน ทำให้พยายามแสวงหาความสุขจาก

ภายนอก โดยมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าสารเสพติดเป็นทางออกหรือเป็นแหล่งแห่งความสุขที่เข้าถึงได้ง่าย จากการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนจำนวน 6 ราย จากทั้งหมด 9 ราย มีประสบการณ์ชีวิตครอบครัวที่ไม่เกื้อหนุน

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะของชุมชนที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยเฉพาะเมื่อสารเสพติดแพร่หลายอย่างเปิดเผยหรือเป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่ง เช่น การอาศัยอยู่ในห้องเช่า ราคาถูก ชุมชนแออัด หรือบ้านเอื้ออาทร ซึ่งขาดมาตรการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงข้อจำกัดในการฟื้นฟู และให้โอกาสผู้ที่ต้องการเลิกใช้ยา ส่งผลให้มีแนวโน้มกลับไปใช้ซ้ำ จากข้อมูลพบว่า 8 ใน 9 ราย อาศัยอยู่ในชุมชนลักษณะดังกล่าว

4. ปัจจัยจากบุคคลรอบข้าง การต้องการเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนหรือรุ่นพี่ รวมถึงการคบหาเพื่อนที่ใช้สารเสพติด เป็นแรงจูงใจสำคัญ โดยนักเรียนจำนวนมากได้รับอิทธิพลจากแบบอย่างของคนใกล้ชิด รวมถึงสื่อมวลชน ทำให้เกิดความเข้าใจว่าสารเสพติดไม่ใช่สิ่งผิดปกติ อีกทั้งปัจจัยด้านราคาและการเข้าถึงที่ง่าย ส่งผลให้เริ่มใช้ตั้งแต่อายุ 14-16 ปี มีความถี่ในการใช้ตั้งแต่ 2 ครั้ง ไปจนถึงมากกว่า 10 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ยังไม่มีความคิดที่จะเลิกใช้ ด้วยเหตุผลว่าตนเองยังไม่แสดงอาการเจ็บป่วยและมองว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคล ทั้งนี้ มีเพียงบางรายที่เริ่มตระหนักและแสดงเจตนาว่าจะเลิกใช้ในอนาคต

สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กรณีศึกษา: วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ตั้งไว้ได้อย่างครบถ้วน โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา พบว่าพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนจากการศึกษาผ่านกรณีของวิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี พบว่า แนวโน้มของพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดในกลุ่มนักเรียนระดับ (ปวช.) มีลักษณะของการรับรู้ที่เบี่ยงเบนจากแนวคิดกระแสหลัก กล่าวคือ นักเรียนจำนวนหนึ่งมีทัศนคติว่า การใช้สารเสพติดเป็นเรื่องปกติที่สามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน หรือในกลุ่มเพื่อนโดยไม่ถือเป็นพฤติกรรมที่ผิดปกติร้ายแรง ซึ่งอาจสะท้อนถึงการขาดความรู้ความเข้าใจด้านผลกระทบจากสารเสพติด รวมถึงการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่ามีมุมมองที่แตกต่างกันต่อบทบาทของ “สื่อ” ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยสามารถสังเคราะห์เป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่

1. กลุ่มที่เห็นว่าสื่อมีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติด ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้เชื่อว่าสื่อโดยเฉพาะสื่อออนไลน์และสื่อบันเทิงบางประเภท มีบทบาทในการส่งเสริมและชักจูงให้เกิดการทดลองหรือเลียนแบบพฤติกรรมการใช้สารเสพติด โดยเฉพาะเมื่อเนื้อหาในสื่อมีการนำเสนอพฤติกรรมเหล่านั้นในเชิงบวกหรือไม่แสดงผลกระทบที่ชัดเจน

2. กลุ่มที่เห็นว่าสื่อไม่มีอิทธิพลต่อการใช้สารเสพติด กลุ่มนี้มีความเห็นว่าสื่อมิได้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจของนักเรียน แต่ปัจจัยหลักคือสภาพแวดล้อมใกล้ชิด เช่น เพื่อน ครอบครัว หรือความกดดันทางสังคม รวมถึงประสบการณ์ส่วนบุคคลของนักเรียนเอง

จากข้อมูลข้างต้น สามารถสังเคราะห์ได้ว่า พฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับ (ปวช.) มีความเกี่ยวข้องกับมุมมอง ทักษะคติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมในหลายมิติ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน

แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กรณีศึกษา: วิทยาลัยการอาชีพศึกษาปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคลากรหลักในสถานศึกษา พบว่าแต่ละฝ่ายมีบทบาทสำคัญในการร่วมกันวางแผน ป้องกัน เฝ้าระวัง และให้ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดแก่นักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. นโยบายและการบริหารจัดการของสถานศึกษา ควรกำหนดนโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เป็นหนึ่งในนโยบายหลักของสถานศึกษา วางแผนบูรณาการการเรียนรู้เกี่ยวกับยาเสพติดในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น กีฬา ศาสนา และกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดและมอบหมายหน้าที่ให้บุคลากรแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนในการดำเนินงานตามบทบาท

2. แนวทางการดำเนินงานของหัวหน้างานกิจกรรมนักเรียน/นักศึกษา ควรดำเนินงานตามกระบวนการ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การป้องกัน คือ จัดกิจกรรมให้ความรู้และสอดแทรกสาระในรายวิชา 2) การค้นหา คือ คัดกรองนักเรียนโดยใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) การรักษา โดยการให้คำปรึกษาและติดตามอย่างใกล้ชิด ซึ่งยังไม่พบกรณีต้องส่งบำบัด 4) การเฝ้าระวัง ประสานเครือข่ายภายนอก เช่น ผู้นำชุมชน ตำรวจ

3. การบริหารจัดการ โดยจัดทำแผนตลอดปีการศึกษา เช่น โครงการ TO BE NUMBER ONE, กิจกรรมวันต่อต้านยาเสพติด, โครงการบ้านหลังเรียน รวมถึงปลูกจิตสำนึกนักเรียนให้เห็นโทษของยาเสพติด และสร้างแนวต้านจากภายในตนเอง

4. บทบาทของหัวหน้างานปกครอง ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้โดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ตำรวจมาให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของสารเสพติด กฎหมาย และกฎจราจร รวมถึงรับผิดชอบดูแลความสงบเรียบร้อยภายในสถานศึกษา

5. บทบาทของครูที่ปรึกษา ได้แก่ ทำหน้าที่ใกล้ชิดนักเรียนที่สุด โดยสังเกตพฤติกรรมจากผลการเรียน การมาเรียน และการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงจัดทำข้อมูลนักเรียนรายบุคคล คัดกรองนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง เพื่อดำเนินการดูแลอย่างตรงจุด

อย่างไรก็ตาม สถานศึกษามีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างครอบคลุม ผ่านการบูรณาการระหว่างฝ่ายบริหาร ครู และชุมชนภายนอก โดยยึดหลักการส่งเสริมความรู้ ป้องกันเชิงรุก เฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง และมีระบบดูแลนักเรียนรายบุคคลเพื่อการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

สาเหตุพฤติกรรมเสี่ยงการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ในปัจจุบัน “ยาเสพติด” เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทย ทุก ๆ คนจะต้องมีคนรู้จักหรือคนที่อยู่ในสังคมของเราไม่มากนักน้อยที่เลือกใช้สารเสพติด อาจเป็นด้วยเหตุผลส่วนตัว ความเครียด ความต้องการในการหาความสุขชั่วคราว ฯลฯ สาเหตุที่ทำให้คนหันไปใช้สารเสพติดเกิดจากปัจจัยหลักดังนี้ (ระบบรายงานบสศ. ของศูนย์อำนวยการป้องกันการและปราบปราม กรมสุขภาพจิต, 2553)

1. ปัจจัยจากตนเอง ความอยากรู้อยากลองนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเริ่มใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ ความต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและสังคมรอบข้าง ซึ่งเป็นแรงกดดันทางอ้อม ยังมีบทบาทอย่างมากต่อพฤติกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ การขาดความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของสารเสพติด รวมถึงประสบการณ์ชีวิตที่ล้มเหลว ก็เป็นปัจจัยเสริมที่นำไปสู่การใช้สารเสพติดเช่นกัน จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า นักเรียนรู้จักหรือเคยเห็นสารเสพติดหลากหลายชนิด ได้แก่ บุหรี่ (ทั้งแบบธรรมดาและไฟฟ้า) สุรา กัญชา ใบกระท่อม ยาบ้า ยาไอซ์ และยาเค โดยแหล่งความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดได้รับจากวิชาสุขศึกษาในระดับประถมศึกษา รวมถึงการอบรมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยงานด้านสุขภาพจิต สื่อมวลชน (สสส.) โทรทัศน์ครูที่ปรึกษา และผู้ปกครอง ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดแก่เยาวชน

2. ปัจจัยจากครอบครัว ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีขนาดเล็กแต่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นฐานแรกของการดำเนินชีวิตและการเรียนรู้พฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อพฤติกรรมของสมาชิก โดยเฉพาะในกรณีที่ครอบครัวมีสมาชิกที่เคยหรือยังคงใช้สารเสพติด ซึ่งอาจนำไปสู่การเลียนแบบและการเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายขึ้น สภาวะในครอบครัวที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจ การขาดความอบอุ่น และการละเลยทางอารมณ์ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลแสวงหาความสุขจากแหล่งอื่น ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจผิดว่าสารเสพติดเป็นทางออกที่ง่าย สะดวก และให้ความสุขได้โดยไม่ตระหนักถึงผลกระทบและอันตรายที่ตามมา ปัจจัยครอบครัวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันหรือส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชน “ไม่มีใครอยากเป็นภาระของใคร บางทีคนเหล่านี้ต้องการความสุขชั่วคราวที่ชีวิตประจำวันของเขาไม่สามารถมอบให้ได้” (กรมสุขภาพจิต, 2553) จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวต่ำ บางรายบิดามารดาหย่าร้างและอยู่ในการดูแลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรืออยู่กับตา ยาย เนื่องจากบิดามารดาทำงานต่างจังหวัด บางรายพักอาศัยคนเดียวหรืออยู่กับเพื่อนใกล้สถานศึกษา และบางรายเผชิญกับความรุนแรงในครอบครัว ส่งผลให้ขาดความอบอุ่น

และความผูกพันทางอารมณ์ภายในครอบครัวอย่างชัดเจน การเลียนแบบ (Imitation) หมายถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดจากการสังเกตและทำตามพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเอเคอร์ส (Akers and Sellers, 2004) อธิบายว่า ความถี่ของการเลียนแบบขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของบุคคลต้นแบบ ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออก และผลลัพธ์ที่บุคคลต้นแบบได้รับ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้รับอิทธิพลจากสื่อโฆษณาที่เข้าถึงง่าย เช่น ร้านค้าออนไลน์ เว็บไซต์ หรือโฆษณาทางโทรทัศน์ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมเลียนแบบในลักษณะคล้อยตาม

3. ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการใช้สารเสพติดคือสิ่งแวดล้อมของบุคคล เช่น ในละแวกบ้านหรือแหล่งที่อยู่มีการใช้สารเสพติดอย่างแพร่หลายและเป็นปรกติ หรือการปิดกั้นโอกาสของผู้เคยใช้สารเสพติดที่มีการเลิกยาเสพติดแล้ว จึงเป็นแนวโน้มที่ทำให้เกิดการกลับไปใช้ซ้ำได้ (กรมสุขภาพจิต, 2553) พบว่าสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเป็นห้องเช่าราคาถูก อยู่ในชุมชนแออัด, บ้านเอื้ออาทร, บ้านของตนเองแต่อยู่ในชุมชนแออัด

4. ปัจจัยจากครอบครัว การนำสารเสพติดเข้าสู่ร่างกาย หมายถึง การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประเภทรสุรา เบียร์ หรือการใช้สารเสพติด เช่น บุหรี่ กัญชา ยาบ้า ยาไอซ์ รวมถึงการสูดดมสารระเหย (กัญชรี คำชาย, 2555: 167–169) จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเริ่มใช้สารเสพติดครั้งแรกเมื่ออายุระหว่าง 14–16 ปี โดยเริ่มจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า สุรา กัญชา และน้ำใบกระท่อม สาเหตุหลักคือความอยากรู้อยากลอง การเห็นแบบอย่างจากเพื่อน รุ่นพี่ สมาชิกในครอบครัว และชุมชน รวมถึงความเชื่อว่าสารเสพติดช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย และลดความเครียด เมื่อเกิดการใช้ครั้งที่สอง และครั้งที่สามต่อมาเรื่อย ๆ จนทำให้ร่างกายเกิดการปรับตัวกับการกระตุ้นที่เกิดจากการใช้สารเสพติดแล้วนั้น ร่างกายเราจะ “ต้องการ” สารกระตุ้นที่สารเสพติดแต่ละชนิดผลิตขึ้นอีกเป็นกิจวัตรที่ร่างกายต้องการใช้สารเสพติดเป็นประจำ (กรมสุขภาพจิต, 2553) พบว่าสารเสพติดที่ร่างกายต้องการใช้เป็นประจำคือบุหรี่ยาสูบ และบุหรี่ยาไฟฟ้า เหตุผลที่เลือกใช้สารเสพติดชนิดนี้เพราะหาซื้อง่าย และราคาถูก จำนวนครั้งที่ใช้สารเสพติดน้อยที่สุด คือ 2 ครั้ง และมากที่สุดคือมากกว่า 10 ครั้ง ช่วงเวลาที่ใช้สารเสพติดคือ ช่วงระหว่างพักเรียน, กลางวัน, หลังเลิกเรียน, เมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ, อยู่คนเดียว, หรือทุกช่วงเวลา สถานที่ใช้สารเสพติดได้แก่ภายในสถานศึกษาบริเวณหลังอาคารเรียน, ในห้องน้ำที่ห้องเช่า และที่ทำงาน การคบเพื่อนที่ใช้สารเสพติด หมายถึงการเข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ใช้สารเสพติด, การร่วมกับเพื่อนในการจัดหาสารเสพติด, การใช้สารเสพติดร่วมกันในกลุ่มเพื่อน, การร่วมกับเพื่อนในการครอบครองสารเสพติด และการร่วมกันกับเพื่อนจำหน่ายสารเสพติด (กัญชรี คำชาย, 2555) และทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association Theory) ของ Sutherland สรุปหลักสำคัญ 9 ประการ ดังนี้คือ 1) การเรียนรู้ คือ จุดเริ่มต้นของพฤติกรรมเบี่ยงเบน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านการติดต่อสื่อสาร และคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น 3) บุคคลที่คบหาสมาคมกันนั้น เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกัน 4) การคบหาสมาคม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ถึงเทคนิคและแผนประทุษกรรม 5) การคบหาสมาคมจะมีผลต่อทัศนคติ แนวคิดที่พฤติกรรมเบี่ยงเบน 6) ผู้เรียนรู้จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเมื่อเริ่มมีแนวคิดว่าการพฤติกรรมดังกล่าว “เป็นที่ยอมรับ” 7) ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ผ่านการคบหาสมาคม ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ระยะเวลา (Duration) และความเข้มข้น (Intensity) ของการคบหาสมาคม 8) กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอาชญากรรมนั้น ผ่านการคบหาสมาคมนั้น ไม่มีความแตกต่างกับการเรียนรู้โดยทั่วไป และ 9) พฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่อาจใช้อธิบายถึงค่านิยมและความต้องการของผู้กระทำผิดได้ เพราะบ่อยครั้งที่

ผู้กระทำผิด มีค่านิยมและความต้องการเฉกเช่นเดียวกับผู้ที่ไม่กระทำความผิด ยกตัวอย่างเช่น นาย A ลักทรัพย์ เพราะต้องการมีเงินมาก เช่นเดียวกับนาย B ที่ต้องการมีเงินมากเช่นกันแต่กลับประกอบอาชีพสุจริต (Sutherland, 1947) สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าบุคคลที่ร่วมใช้สารเสพติด คือกลุ่มเพื่อน, รุ่นพี่และคนในชุมชนที่เขาห้อยอยู่ โดยที่มาของสารเสพติดซื้อจากร้านสะดวกซื้อ เพื่อนแบ่งให้ รุ่นพี่แบ่งให้ ร้านค้าหน้าสถานศึกษา และร้านค้าในชุมชน

ส่วนการคบหาสมาคมกับเพื่อน จะมีเพื่อนที่สูบบุหรี่หรือธรรมดา บุหรี่ไฟฟ้า ดื่มสุรา ดื่มน้ำกระท่อม และเพื่อนที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด คบเพื่อนต่างแผนก ก็จะมีการชักชวนกันใช้สารเสพติด แต่เพื่อนที่หาสมาคมคบด้วยมีทั้งกลุ่มเรียนเก่ง เพื่อนอารมณ์ดี สนุกสนาน กลุ่มเกเร มีทั้งใช้สารเสพติด และไม่ใช้ก็มี แต่ก็อยู่ด้วยกันได้ดี การมีกลุ่มเพื่อนหลาย ๆ แบบก็ดีเพราะได้เรียนรู้จากเพื่อนที่เป็นแบบอย่างที่ดีและไม่ดี การรับรู้ภาวะสุขภาพ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักถึงสภาพสุขภาพของตนเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น อายุ บริบททางสังคม วัฒนธรรม ประสบการณ์เจ็บป่วยในอดีต และความคาดหวังต่อสุขภาพ (วนิดา กองแก้ว, 2549) จากการศึกษาพบว่า ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 ราย มีเพียง 1 รายที่มีความตั้งใจเลิกใช้สารเสพติดโดยการค่อย ๆ ลดปริมาณ ส่วนอีก 8 รายไม่มีความคิดจะเลิกใช้ โดยให้เหตุผลว่าไม่มีผลกระทบต่อผู้อื่น ยังไม่มีปัญหาสุขภาพหรือไม่เห็นความจำเป็นในการเลิกใช้ในขณะนี้

แนวทางป้องกันและแก้ไขสาเหตุที่มีต่อพฤติกรรมเสี่ยงการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) กรณีศึกษา: วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

1. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า (1) สถานศึกษากำหนดนโยบายด้านยาเสพติดให้เป็นหนึ่งนโยบายในสถานศึกษา (2) สถานศึกษามีการวางแผนการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติด ไว้ในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกรายวิชา (3) สถานศึกษามีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ตระหนักถึงโทษพิษภัยของยาเสพติด รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดแก่นักเรียน บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน โดยขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง (4) การส่งเสริมให้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ กิจกรรมทางศาสนา ด้านกีฬา กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด (5) มีคำสั่งแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ปฏิบัติงานบุคลากร ฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเจษฎา ศรีสุภาพ (2553) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กระบวนการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ในสองวงจรรอบ วงรอบที่ 1 ใช้การประชุมระดมความคิดเห็น ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงปัญหายาเสพติดมากขึ้น กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การประกวดห้องเรียนสีขาว การเยี่ยมบ้าน และคลินิกให้คำปรึกษา ซึ่งช่วยให้ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองมีความเข้าใจตรงกันและร่วมมือกันอย่างมีเจตนารมณ์ชัดเจน การเยี่ยมบ้านยังทำให้สามารถคัดกรองนักเรียนรายบุคคลได้แม่นยำยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังขาดความคล่องตัว จึงพัฒนาเข้าสู่วงจรรอบที่ 2 โดยใช้การศึกษาฐานกรณีผู้ติดสารเสพติดจริงร่วมกับกระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตร ส่งผลให้ครูได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และดูแลอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้กลุ่ม

นักเรียนเสี่ยงจำนวน 22 คน ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และสามารถลดจำนวนนักเรียนที่ใช้สารเสพติดลงเหลือเพียง 3 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 86.36 โดยสรุป กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงาน และควรส่งเสริมให้นำไปขยายผลในโรงเรียนอื่นต่อไป

2. ด้านการป้องกัน แนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา ประกอบด้วย การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น ป้ายนิเทศ โปสเตอร์ และการจัดนิทรรศการในวันสำคัญ อาทิ วันต่อต้านยาเสพติด และวันงดสูบบุหรี่โลก รวมถึงกิจกรรมหน้าเสาธง การบรรยาย และการอภิปรายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ควรบูรณาการความรู้เรื่องยาเสพติดในรายวิชา และส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ และคุณธรรม ควบคู่กับการจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดจากยาเสพติด ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชวลิต นกขุนทอง (2556) ที่ระบุว่า สถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

3. ด้านการค้นหา แนวทางการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สามารถดำเนินการผ่านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดทำข้อมูลนักเรียนรายบุคคล การเยี่ยมบ้านนักเรียน การคัดกรองตามแบบประเมินมาตรฐาน และการตรวจหาสารเสพติดในร่างกายผ่านการตรวจปัสสาวะและสุภาพประจำปี พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลจากครูที่ปรึกษาและฝ่ายกิจการนักเรียน เพื่อจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง เพื่อให้สามารถติดตามและวางแผนทางช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย อันบำรุง (2556) ซึ่งศึกษาการจัดระบบการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนบ้านแม่คะ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าครูมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำ ควบคุมพฤติกรรม และดูแลนักเรียนกลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด อีกทั้งแนะนำให้จัดกิจกรรมทัศนศึกษาในสถานบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติดผ่านประสบการณ์ตรง และสร้างทัศนคติที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตต่อไป

4. ด้านการรักษา ผลการศึกษาพบว่า จากผลการศึกษา พบว่า นักเรียนและนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 ราย ไม่มีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดในระดับรุนแรงที่ต้องส่งเข้ารับการบำบัด โดยสารเสพติดที่ใช้ ได้แก่ บุหรี่ สุรา กัญชา และใบกระท่อม ซึ่งยังอยู่ในระดับที่สามารถดูแลได้ผ่านความร่วมมือของครูที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน และผู้ปกครอง ทั้งนี้ ควรส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของสารเสพติด และสร้างแรงจูงใจในการเลิกใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย อันบำรุง (2556) ที่ระบุว่า บทบาทของครูในการควบคุมพฤติกรรมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ รวมถึงการจัดกิจกรรมให้เยาวชนสัมผัสประสบการณ์จริงจากสถานบำบัด ช่วยเสริมสร้างทัศนคติด้านลบต่อการใช้ยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการเฝ้าระวัง มีแนวทางการดำเนินงานโดย ขอความร่วมมือกับสถานประกอบการ ครู – อาจารย์ ที่ปรึกษา ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คอยดูแลไม่ให้นักเรียนเข้าไปในแหล่งมั่วสุม เพื่อให้เกิดเป็นพื้นที่ปลอดภัย สำหรับเด็กและเยาวชน สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (2550) ได้สรุปผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดลงสู่นักเรียน

นักศึกษา ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาในรูปแบบที่หลากหลายซับซ้อน และแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ภายใต้สภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยงและพื้นที่เสี่ยงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสังคมปัจจุบัน สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดระบบงานด้านยาเสพติด เพื่อบูรณาการการทำงานทั้งหน่วยงานภายใน และหน่วยงานภายนอกให้สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุป

วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตั้งอยู่ ณ จังหวัดปทุมธานี เป็นสถาบันการอาชีวศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะวิชาชีพของนักเรียน นักศึกษา โดยเปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.), ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรี ปัจจุบันมีนักเรียน นักศึกษาประมาณ 800 คน วิทยาลัยแห่งนี้มีประวัติการพัฒนามาจากศูนย์วิศวกรรมเกษตร ไทย-เยอรมันและศูนย์ฝึกอบรมวิศวกรรมเกษตร ก่อนที่จะก้าวสู่สถานะสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในบริบทของวิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียน 9 ราย และบุคลากรสถานศึกษา 4 ราย ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญจากปัจจัยหลัก 4 ด้าน ได้แก่ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล (2) ปัจจัยด้านครอบครัว (3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และ (4) ปัจจัยจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะปัญหาครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เช่น การหย่าร้าง และการขาดการดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากนักเรียนบางรายอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายหรือพักอาศัยในหอพักราคาถูกบริเวณใกล้สถานศึกษา สารเสพติดที่นักเรียนเคยใช้ ได้แก่ บุหรี่ธรรมดา บุหรี่ไฟฟ้า เหล้า เบียร์ กัญชา และใบกระท่อม โดยสารเสพติดที่ใช้เป็นประจำได้แก่บุหรี่และบุหรี่ไฟฟ้า สาเหตุสำคัญของการเริ่มใช้สารเสพติด ได้แก่ ความอยากรู้อยากลอง แรงจูงใจจากเพื่อน รุ่นพี่ และสื่อมวลชน รวมถึงการได้รับแบบอย่างจากบุคคลใกล้ชิด นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความเชื่อว่าการใช้สารเสพติดเป็นพฤติกรรมที่ “ปกติ” ในบริบทของชุมชน และสารเสพติดยังเข้าถึงได้ง่ายในราคาถูก ผู้ใช้ส่วนใหญ่เริ่มต้นใช้สารเสพติดในช่วงอายุ 14–16 ปี และมีแนวโน้มที่จะไม่เลิกใช้ เนื่องจากยังไม่ตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพและมองว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคล

จากผลการวิจัย สามารถเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา ได้ ดังนี้ (1) การกำหนดนโยบายด้านการป้องกันยาเสพติดเป็นนโยบายหลักของสถานศึกษา (2) การให้ความรู้เกี่ยวกับโทษ พิษภัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดแก่ผู้เรียน บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างต่อเนื่อง (3) การจัดกิจกรรมรณรงค์ เช่น กิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะ และนิทรรศการในวันสำคัญ พร้อมกับการบูรณาการเนื้อหาในชั้นเรียน (4) การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล รวมถึงการคัดกรองกลุ่มเสี่ยง การเยี่ยมบ้าน และการตรวจหาสารเสพติดอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง (5) การส่งเสริมบทบาทของผู้ปกครอง และครูในการสังเกตและชี้แนะพฤติกรรมเสี่ยง (6) การประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการ เจ้าหน้าที่

ตำรวจ และผู้นำชุมชนในการควบคุมพื้นที่เสี่ยง และ (7) การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้สะอาดปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

กล่าวโดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในบริบทของสถานศึกษาอาชีวะ และเสนอแนวทางการป้องกันที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีของนักเรียนและส่งเสริมการพัฒนาทักษะวิชาชีพอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

1. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมรณรงค์ ทำสื่อเชิงสัญลักษณ์ เพื่อเป็นแนวทางป้องกัน หรือลดพฤติกรรม การใช้สารเสพติดของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารเกี่ยวกับสารเสพติด โดยเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้า ซึ่งกำลังแพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาขณะนี้เพื่อกระตุ้นให้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยของสารเสพติด และมีทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม
2. สถานศึกษาควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีพื้นที่โดยรอบของสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของสารเสพติด โดยจะพบว่ามีย่านค่านาบุหรี่ยาเสพติด บุหรี่ไฟฟ้า กัญชา ใบกระท่อม มาจำหน่าย
3. สถานศึกษาควรใช้ทรัพยากร (พื้นที่) ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยดำเนินการพื้นที่สร้างสรรค์ หรือสร้างกลุ่มเพื่อสร้างสรรค์ในรูปของลานกีฬาให้เยาวชนของสถานศึกษาเอง และเยาวชนที่อยู่โดยรอบของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาขอสนับสนุนงบประมาณ และบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานเอกชน ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. สื่อสารมวลชน การนำเสนอข่าวอาชญากรรมควรคำนึงถึงผลกระทบต่อเยาวชน เพราะจะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ ในขณะเดียวกันผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้ใหญ่ในสังคม ควรให้คำแนะนำ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้บุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี
2. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงและการรณรงค์ต่อต้านพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2553). *ระบบรายงาน บสต. ของศูนย์อำนวยการป้องกันการและปราบปรามยาเสพติด*. กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). *รายงานสถานการณ์เยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด*. กระทรวงยุติธรรม.
- กฤษณ์ คำชาย. (2555). *สุขศึกษาและพลศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักพิมพ์แม็ค.
- เจษฎา ศรีสุภาพ. (2553). *การพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร จังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชลิต นกขุนทอง. (2556). *แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วารสารวิชาการศึกษา*, 11(2), 32–47.
- ฉัตรชัย อ้นบำรุง. (2556). *การจัดระบบการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียนบ้านแม่คะ จังหวัดเชียงใหม่*. *วารสารครุศาสตร์*, 18(1), 101–115.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2550). *แนวทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา*. สำนักงาน ป.ป.ส.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปราม. (2553). *ระบบรายงาน บสต. กรมสุขภาพจิต*.
- วนิดา กองแก้ว. (2549). *การรับรู้ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของวัยรุ่นในสถานศึกษา*. *วารสารพยาบาลศาสตร์*, 24(3), 45–58.
- Akers, R. L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Northeastern University Press.
- Agnew, R. (1992). *Foundation for a general strain theory of crime and delinquency*. *Criminology*, 30(1), 47–87.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. The Free Press.
- Chapple, C. L., Hope, T. L., & Whiteford, S. W. (2005). The direct and indirect effects of parental involvement on adolescent substance use. *Journal of Family Issues*, 26(6), 767–785.
- Lemert, E. M. (1951). *Social pathology: A systematic approach to the theory of sociopathic behavior*. McGraw-Hill.
- Pender, N. J. (1996). *Health promotion in nursing practice* (3rd ed.). Appleton & Lange.
- Pender, N. J., Murdaugh, C. L., & Parsons, M. A. (2011). *Health promotion in nursing practice* (6th ed.). Pearson Education.
- Srof, B. J., & Velsor-Friedrich, B. (2006). *Health promotion in adolescents: A review of Pender's Health Promotion Model*. *Nursing Science Quarterly*, 19(4), 366–373.
- Sutherland, E. H. (1947). *Principles of criminology* (4th ed.). J.B. Lippincott.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *Synthetic Drugs in East and Southeast Asia*.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *World Drug Report 2022*.
- Williams, F. P., & McShane, M. D. (2018). *Criminological theory* (7th ed.). Pearson Education.

